



83

Volkskrant magazine
In beeldtekst
Saskia van der Kamfotografie
Jorrit 't Hoen

BIJ HET CIRCUS

ALS EEN KIND ZO BLIJ WAS Saskia van der Kam, toen ze mee mocht met Circus Herman Renz. Tien dagen later wist ze iets meer over de magische aantrekkingskracht van het spartaanse nomadenbestaan. 'Dit is het enige wat we kunnen. Het moet goed zijn.'

Leden van de bouwploeg steken zich in een circuspak om mee te lopen in de opening van de voorstelling.

Ik kan me niet bedwingen. Zoete visioenen van suikerspinnen en kleffe jeugdherinneringen komen onmiddellijk naar boven bij het zien van de roodblauwe tent, mijn kinderhart klopt in mijn keel. De fotograaf en ik mogen met het circus mee. Tien dagen met onze eigen caravan in de circuskaravaan. Kamperen tussen leeuwen en acrobaten, lachen met de clowns, jongleren met alles wat ik tegenkom. Als één familie! Het avontuur tegemoet! De zon achterna! Joehoe!

Ik kon er niets aan doen. Maar dit was waaraan ik dacht toen we het circusterrein op reden. En niet, zoals thuis nog: hoe houd je het vol om zes dagen per week twee voorstellingen per dag te geven, veertig keer per jaar te verhuizen, door weer, wind en vrieskou naar Emmen of Vught of St. Niklaas; drie uur afbouwen, acht uur opbouwen tot diep in de nacht, soms voor maar twee dagen, soms voor maar tachtig mensen? Nee, dat allemaal dacht ik niet. Ik was in een klap weer 5 jaar.

Wat is toch die aantrekkingskracht, die magie? Waarom gaan mensen bij het circus? En: hoe houden ze het vol? We reisden tien dagen mee met het Nederlands Nationaal Circus Herman Renz. We stonden in een nieuwbouwwijk in Uithoorn, diep in de modder van Geldermalsen en op de Zuidas van Amsterdam. We woonden in een circusdorp met 85 bewoners. Over magie en aantrekkingskracht denken circusmensen niet meer na. Het circus is gewoon hun leven, dat wat ze nu eenmaal ooit zijn gaan doen.

Omdat ze niet anders wilden.

Omdat ze niet anders kenden.

Omdat ze niet anders konden.

Over deze mensen gaat dit verhaal, dat begint en eindigt met Roy.

Roy van den Boom (18) heeft vanmiddag in Uithoorn nog geen tweehonderd man in de tent en daarvoor heeft hij een verklaring. Het is zaterdag en zonnig en dat is zelden een goede combinatie. Het kan beter regenen, maar ook met de regen is het oppassen geblazen, want als het 's ochtends al regent, blijven de mensen ook thuis. En op zaterdag hebben ze meestal al andere plannen, maar soms ook niet. Ach je weet het eigenlijk nooit in het circus, maar een zonnige zaterdag is sowieso ellendig.

Het circus is alles voor Roy. Of beter gezegd, Circus Herman Renz is alles voor Roy. Als baby kwam hij hier al, met zijn opa mee die altijd klusjes deed. Nu loopt Roy stage. Hij heeft net het ROC afgerond en zou eigenlijk een echte baan of een nieuwe studie moeten zoeken, maar liever blijft hij voorgoed in het circus. Roy werkt hard, soms 16 uur per dag. Hij helpt de bouwploeg met het opbouwen en afbreken van de tent en is twee shows per dag portier. Hij woont in een container, maar hij is nergens liever dan hier. Thuis kan hij zich niet zo goed concentreren. Op het speelschema houdt hij bij waar ze zijn en op zijn horloge wat ze doen. Soms kondigt hij op zijn kamer in Helmond precies op tijd het leeuwennummer aan. 'Dat zullen jullie straks ook wel hebben, als jullie weer thuis zijn.'

Circus Herman Renz viert dit jaar honderd jaar circustraditie. Het was het circus van vier generaties Van der Vegt. Van Arnold, Herman, Arnold en Herman. De laatste Herman was 23 toen hij besloot er het mooiste circus van te maken dat zijn vrouw Diana ooit gezien had. Maar op 29-jarige leeftijd stierven zij in hun slaap aan koolmonoxidevergiftiging door een defecte kachel in hun woonwagen. Het circus is daarna voortgezet door de families Steyvers en Ronday: Anneke en Louis, Milko en Sylvia en Robert en Brenda. Met hart, ziel en hun hele vermogen hebben zij het circus gered. Er braken vette jaren aan vol harmonie en uitverkochte voorstellingen. Het kon niet misgaan. Lastig werd het toen eerst Anneke en Louis Steyvers uit elkaar gingen en daarna ook Brenda en Robert Ronday. Maar de families zijn vastbesloten het circus voort te zetten en door te geven aan hun eigen kinderen en kleinkinderen, want Circus Herman Renz moet blijven bestaan. Voor zichzelf, maar vooral voor Herman en Diana.

Zij die niet anders wilden dromen al hun hele leven van het circus en hebben er alles aan gedaan om erbij te komen. Ze zijn onderaan begonnen. In de piste staan clowns Milko en Frenky elkaar en zichzelf, tot gierend genoeg van de kinderen in het publiek, met steeds groter wordende bakken water nat te gooien. Milko Steyvers (48) is een van de vier overgebleven directeuren, maar liever is hij clown. 'Clown bèn je, het is geen rol, geen trucje, je bent het met heel je →

hart’, zegt hij met een serieus gezicht terwijl hij buiten, achter de tent, op zijn flapschoenen in de modder zijn zeiknatte pak in een ouderwetse centrifuge duwt.

Dat hij clown is wist Milko al op zijn 4de, dat hij bij het circus wilde ook. Toen op zijn 8ste het circus in de stad was, reed hij er op zijn fietsje naartoe en vroeg of ze een baantje voor hem hadden. ‘Ze vonden me klein en grappig, dus ik mocht blijven.’ Dit tot groot genoegen van zijn moeder Anneke Olivier, inmiddels ook directeur. Anneke wilde ook als kind al bij het circus, maar ze mocht niet van haar ouders, die bang waren dat ze belachelijk gemaakt zou worden om haar dwerggroei. Dus nu zag ze eindelijk haar kans schoon. Ze mochten Milko hebben, als ze haar en haar dochter Brenda erbij namen. Milko hoefde bijna niets te doen om de zaal aan het lachen te maken. ‘Het zal er best mee te maken hebben gehad dat ik er anders uit zag, maar dat maakte me niets uit.’ Nu hoopt hij dat zijn kinderen Jimmy en Kelly het circus overnemen en daar zal hij alles voor doen.

Met Herman Renz reizen 85 mensen mee. Op elke plaats waar zij neerstrijken ontvouwt zich binnen enkele uren een compleet dorp. Aan de ene kant van de tent staan de witte trailers van de directie en de caravans van het kantoorpersoneel. Aan de andere kant staan de caravans van de artiesten. Achter de tent wonen de dieren en hun verzorgers. En aan de zijkanten staan de containers van Roy en van de bouwploeg, die uit een kleine 25 veelal Oost-Europese alleenstaande mannen bestaat. Tussen de containers en de caravans ontstaan gezellige straatjes met tuinzitjes, plantenbakken, fietsen en schotelantennes op statieven. Uit al deze minihuishoudens komen draden, snoeren, kabels en leidingen om water, stroom en televisiesignalen binnen te halen. Dit zijn de ankers die het circus op elke plek opnieuw in de statische wereld slaat. Het water en de stroom verbinden hen met de stad van vandaag, de schotelantennes met steden uit hun verleden in Polen, Roemenië, Bulgarije, Rusland of Cuba.

Robert Runday (53, directeur en spreekstalmeester) zet op elke nieuwe plaats het dorp keurig op zijn plek. Niemand zet zijn huis zomaar ergens neer. Robert bepaalt waar je woont. Hij begon ooit als circusvriend. Circusvrienden besteden al hun vrije uurtjes in het circus. Ze doen klusjes voor vrijkaartjes, maar eigenlijk gaat het ze om de klusjes, die geven hun het gevoel dat ze erbij horen. Voor de meeste circusvrienden blijft het circus een droom, voor Robert werd het werkelijkheid. Op zijn 18de begon hij als spreekstalmeester in een Duits circus, een paar jaar later bij Herman Renz. Nog steeds is het circus zijn lust en zijn leven, daarin moeten we hem niet verkeerd begrijpen, maar we moeten ook niet denken dat het makkelijk is. Ooit leek het een goed idee om met de hele

Van boven af:
portier Roy van den Boom in zijn containerwoning;
clown en mededirecteur Milko Steyvers;
spreekstalmeester en directeur Robert Runday en zijn
vriendin Judith Graus.



familie de directie te vormen, maar sinds de scheiding van Brenda (dochter van Anneke en halfzusje van Milko) denkt hij daar anders over. Als hun zoon het circus wil overnemen met zijn neefje en nichtje, zal hij hem steunen, maar als hij hem om advies zou vragen zou Robert zeggen: ‘Doe het niet jongen.’ Een jaar geleden is zijn nieuwe vriendin Judith in zijn trailer komen wonen. Judith Graus (38) is ‘op en top vrouw’, en die, vindt ze, loopt altijd op hakken, óók als het buiten drassig is en óók als haar nieuwe circusburen dat maar raar vinden. Ze is eigenlijk ‘veel te pittig om niets te doen’ maar doet het toch, om bij Robert te zijn. Ze heeft altijd goed lopende zaken gehad en ze is visagist van bekende Nederlanders als Marijke Helwegen, maar dat heeft ze bijna allemaal opgegeven voor hem. Haar netwerk en haar zakelijke talent zou ze graag gebruiken om het circus verder te helpen. ‘Maar dan moet ze onderaan beginnen’, vinden de anderen, ‘want zo gaat dat in het circus.’ En dat steekt soms. Want onderaan, daar begint Judith niet meer, daarvoor is ze echt te pittig.

Het is dinsdag en regenachtig in Geldermalsen. Op zich ideaal, maar dit is dan weer Geldermalsen en daar wonen veel gereformeerde mensen en die houden niet zo van het circus. De tent is halfvol. Samen met de spreekstalmeester kondigt Roy de acts aan. De spreekstalmeester door zijn microfoon, in het volle licht, in de piste. Roy zachtjes, in het donker, bij de ingang van de tent. Buiten de tent stottert Roy soms, maar in de tent, wanneer hij portier is of zich stiekem spreekstalmeester waant, gebeurt dat nooit. Daar vloeien de woorden van zijn lippen en vormt hij met de grootste eenvoud de volzinnen die zijn publiek moeten betoveren. Na de pauze begint het leeuwennummer. In de gekooide piste staat dompteur Tom Dieck Junior (27). Daarbuiten staat zijn vader, vlak achter de deur. Hand op de klink. Als het nodig is gaat hij naar binnen, zonder twijfel. Buiten de tent staat zijn moeder. Zij begeleidt de dieren naar de piste en zorgt dat ze na de act weer veilig opgeborgen worden. ‘We hebben drie mannetjes en die testen elke dag wie er de baas is’, vertelt ze later. ‘Als dompteur mag je nooit verslappen. Een keer struikelen en het kan gebeurd zijn.’ Al acht jaar. Elke voorstelling. Twee keer per dag, staan zijn ouders daar. Maar na dit seizoen stoppen ze ermee, dan gaan ze met pensioen.

Zij die niet anders kenden zijn in het circus geboren en getogen en zullen er zeer waarschijnlijk ook sterven. Met het circus komen ze overal ter wereld, maar zij zelf zien vooral het circus. De opa van Tom Dieck Junior was dompteur, zijn vader was dompteur, zijn moeder was dompteur en sinds zijn 19de is hij zelf dompteur. In de circuswereld is hij Tommy en zijn vader Tom. Als je Tommy vraagt of hij ooit wat anders had willen worden, zegt hij: ‘Ja, misschien ooit jongleur, toen ik klein was.’ Bij beroepen als brandweerman of politieagent, waarvan andere jongetjes op die leeftijd droomden, kon hij zich weinig voorstellen en bij zulk soort jongetjes eigenlijk ook niet. ‘Ik woonde in het circus, ik ging er op school en met vakantie.’ Sinds zijn 11de werkt hij met roofdieren. Op zijn 19de kreeg hij zijn eigen nummer. En om de wereld te laten zien dat hij niet zijn vader was, moest dat nummer heel anders worden. ‘Mijn vader was een knuffeldompteur. Ik wil laten zien dat leeuwen wilde dieren zijn, ik laat ze naar me grommen en uithalen.’

Elena (30) is zijn vrouw. Zij werkte tot vijf jaar geleden als grafisch ontwerpster bij een Duits kantoor. Ze had nog nooit een dompteur ontmoet en ging zelden naar het circus. Nu heeft ze ineens vijf leeuwen, moet ze haar grootrijbewijs halen en zit ze in het circusballet. Wanneer haar schoonouders met pensioen gaan, moet zij hun taken overnemen. Of dat gaat lukken, weten ze nog niet en of zij ooit de piste in zal stappen als dat nodig zal zijn ook niet, maar het is goed dat ze samen verder gaan. Het wordt tijd dat Tommy Tom wordt.

Het is vrijdagmorgen en het miezert in Amsterdam. Roy heeft net zijn container extra goed opgeruimd en is nu de tentflappen aan het poetsen. Hij legt uit dat alles extra netjes moet zijn voor de première vanavond. De première is eigenlijk geen première – het is al midden in het seizoen – maar elke grote stad heeft zijn eigen première. En Amsterdam heeft er twee. Vandaag is de echte première, maandag de feestelijke, met een rode loper en BN’ers, want maandag is een betere dag voor BN’ers. Gelukkig zijn premières altijd uitverkocht. In de tent zijn luchtacrobaten Tamara Khourchoudova (die zelf niet wil zeggen hoe oud ze is, anderen denken 42) en haar dochter Elodie Weiser (16) aan het trainen, dit doen ze elke morgen stipt om 10 uur. Ondanks het beleid van het circus dat alle trainingen openbaar zijn voor publiek, knoopt Tamara de tent altijd strak dicht. Zij zit niet te wachten op pottenkijkers. Elodie hangt aan één arm in een witte spanband boven de piste. Ze heeft het zichtbaar zwaar. Haar moeder schreeuwt dat het lelijk is wat ze doet en Elodie is kwaad op zichzelf dat het niet mooier lukt. Tamara: ‘Dit is het enige wat we kunnen. Het moet goed zijn.’ Toen haar droom als turnster bij het Russisch olympisch team onbereikbaar bleek,

is Tamara bij het circus gegaan, maar voor haar is dat geen reden om minder hard haar best te doen. Met dezelfde Russische aanpak traint ze nu ook haar dochter vier uur per dag. ‘Te hard’, vindt de rest van het circus. ‘Niet zo hard als het leven’, vindt Tamara. Want vooral voor vrouwen zijn de wereld en de mensen hard, weet ze. En als zij haar dochter daar niet op voorbereidt, als zij er niet voor zorgt dat ze iets kan, dan staat haar dochter, het liefste wat ze heeft, straks ergens in die harde wereld de vloer te dweilen of in een Barbapapapak in de piste die harde mensen te vermaken, en dát zal Tamara niet gebeuren. ‘Dit is het enige wat ik haar kan geven.’

Zij die niet anders konden wonen in het circus omdat het ooit op hun weg kwam. Voor hen is het circus niet romantisch, voor hen is het circus dat wat ze nu eenmaal doen. En dat doen ze zo goed mogelijk, want of er ooit nog iets anders op hun pad komt? Ze denken het niet. De caravans van de artiesten staan opgesteld in drie strakke lijnen naast de tent. Die van Robert Rzeznik (45, trompettist en orkestleider) staat op de kop van de eerste rij. Lekker dicht bij de douche en wc-wagen. Hij heeft net de was gedaan en verstopt zijn wasrekje een beetje achter zijn caravan. ‘Wij mogen de was niet in het zicht hangen. Dat vindt de directie niet netjes.’ Woorden om uit te leggen hoeveel hij van zijn trompet houdt, heeft Robert niet en als we in zijn caravan op YouTube naar zijn idool Wynton Marsalis luisteren, huilt hij. Het circus was voor hem ooit een manier om uit het communistische Polen weg te komen en om de muziek te spelen die hij

wilde. Op het conservatorium noemden ze hem veelbelovend en won hij prijzen. Maar hij hield van jazz en dat was Amerikaans, dus verboden in die tijd. Nadat hij een paar jaar in een Spaans circusorkest had gewerkt, werd de situatie in Polen beter. Hij wilde terug om in zijn geliefde land zijn geliefde muziek te gaan maken. Net na die beslissing kreeg hij een auto-ongeluk waarbij hij zijn kaak verbrijzelde. Hij moest opnieuw leren spelen. Hij schaamde zich, was bang dat hij nooit meer zijn ooit zo geroemde niveau kon halen en besloot in het circus te blijven, voor de zekerheid en het geld.

‘Ik had het misschien niet moeten doen, maar dat is de weg die ik toen ben ingeslagen, daar kan ik niemand de schuld van geven, behalve mezelf.’ Zijn vrouw en kinderen wonen in Polen, hij wil niet dat ze in het circus opgroeien, hij gunt ze een andere weg.

Het is maandagavond en droog in Amsterdam, Roy heeft de tent vol. Hij perst zich door de menigte, hij zwaait, hij roept, hij lacht. ‘Ik heb een goed gesprek met de directie gehad’, zegt hij buiten adem en dan begint hij te juichen. ‘Ik mag blijven!’ Hij kan het bijna niet geloven. Vandaag begint het leven echt voor Roy.

Acrobaat Elodie Weiser naait aan haar nieuwe kostuum. Op de rechter-pagina haar moeder, acrobaat Tamara Khourchoudova.



85 BEWONERS
12 NATIONALITEITEN
25 CARAVANS
7 WOONCONTAINERS
8 TRAILERS EN
31 VRACHTAUTO'S

24 CIRCUSDIEREN:
5 LEEUWEN,
3 ZEELEEUWEN,
6 PAARDEN EN
10 CHINESE EENDEN

Links: het
afbreken van
de tent in
Uithoorn.

Rechts:
de leeuwen
Kassim en
Ghana in hun
kooi aan de
Zuidas in
Amsterdam.

95 KOSTUUMS
3 KILOMETER
STROOMKABEL
2.000 M² TENTZEIL

250 KILO VLEES
PER WEEK VOOR
DE ROOFDIEREN,
80 KILO VIS VOOR
DE ZEELEEUWEN
EN 5.000 LITER
DIESEL VOOR DE
AGGREGATEN



Links: voor elk optreden worden de paarden geborsteld door Jonelle. Hij lakt hun hoeven met oude frituurolie.

Rechts: trainer Ingo Stiebner neemt zijn act nog één keer door kort voor hij de piste in gaat met een van zijn zeeleeuwen.

350 VOORSTELLINGEN
IN NEGEN MAANDEN
13.500 EURO KOST
DE OPERATIE PER DAG.
1.200 PLAATSEN IN
DE TENT
750 KAARTEN ZIJN
NODIG OM DE KOSTEN
TE DEKKEN

